

של עץ, עצם או זכוכית – מחלוקת רבי וריב"ז (רב יוסף. וכן שנינו בשתי ברייתות). ורב פפא בריה דרב חנין שנה, שגם באלו פסול לדברי הכל.
הרמב"ם (בית הבחירה א, יח) פסק שאינה כשרה אלא במיני מתכות, אבל של עץ, עצם, אבן וזכוכית – פסולה.
[אבן היתה לפני המנורה, ובה שלש מעלות. עליה הכהן עומד ומטיב את הנרות (כט.)].

ב. החצוצרות היו באות מן העשת, מן הכסף. עשאן מן הגרוטאות – כשרות (מקשה היא – ולא חצוצרות). משאר מיני מתכות (וזהב בכלל) – פסולות.

משמע שכן הדין לדורות ולא רק באלו של משה. ודוקא בשתי חצוצרות הכהנים שהיו תוקעים בהן בשעת הקרבת הקרבנות, אבל כלי השיר של הלויים כשרים אף ממינים אחרים (ר"ת ועוד. ועתוס'). ויש סוברים שלא הצריכו של כסף אלא בשל משה, אבל לדורות כשרות אף בשל קרן (עתוס' ותור"י מפאריש ע"ז מז.).

ג. כל הכלים שעשה משה כשרים לו וכשרים לדורות, מלבד חצוצרות שכשרות לו ופסולות לדורות (עשה לך... והיו לך).

יש מי שכתב בדעת התוספתא (ר"ה ב) שחצוצרות של משה כשרות לדורות (עפ"י שו"ת מהר"ץ חיות לא).

דף כט

- א. כמה מנורות עשה המלך שלמה וכיצד עשאן?
- ב. מה למדו מעל המנרה הטהרה ומעל השלחן הטהר?
- ג. אלו דברים נתקשה בהם משה עד שהראה לו הקב"ה באצבעו, ואלו דברים נוספים ירדו בתבניתם מן השמים מאש, ועשה משה דוגמתם?
- ד. מאלו אותיות נבראו העולם הזה והעולם הבא, ומפני מה?
- ה. מפני מה 'מחטרים' בגגה של אות ח? מפני מה כפוף ראשה של י? ומפני מה רגלה הפנימית של האות ה' אינה מחוברת לגגה?
- א. עשר מנורות עשה שלמה, וכל אחת ואחת הביא לה אלף ככר והכניסוהו אלף פעמים לכור והעמידוהו על ככר.
- ב. על המנרה הטהרה – שירדו מעשיה ממקום טהרה, שהראה משה מנורה מן השמים ועשה כנגדה. [שאם לומר שהיא בת קבלת טומאה – פשיטא, ואין צריך לומר].
על השלחן הטהר – מכלל שהוא מקבל טומאה. ואעפ"י שכלי עץ העשוי לנחת אינו מקבל טומאה – אלא מלמד שמגביהים אותו לעולי רגלים ומראים להם לחם הפנים, להראות חיבתם לפני המקום, שנעשה בו נס גדול שהוא חם ביום הלקחו כיום סידורו. הלכך מיטלטל הוא ואינו כלי העשוי לנחת.
- ג. תנא דבי רבי ישמעאל: שלשה דברים היו קשים לו למשה עד שהראה לו הקב"ה באצבעו; מנורה, ראש חדש (- מולד הלבנה), ושרצים. ויש אומרים: אף הלכות שחיטה.
(באלו נאמר זה. וכן הראהו הקב"ה מיני חיות וא"ל זאת אכול וזאת אל תאכל, שנאמר וזאת החיה... (חולין מב).

וכן מחצית השקל לא ידע משה עד שהראהו הקב"ה מטבע של אש (שקלים ג. עפ"י תוס').
 כמו כן ארון ושלחן של אש ירדו מן השמים וראה משה ועשה כמותם, שנאמר וראה ועשה בתבניתם אשר
 אתה מראה בהר (רבי יוסי ברבי יהודה).

ד-ה. העולם הזה נברא באות ה' הפתוחה למטה, כדמיון אכסדרה הפתוחה מכיוון אחד – שכל הרוצה לצאת
 יצא. וכרעו תלויה, שאם חוזר בתשובה – מכניסים אותו, ומסייעים לו בפתח נוסף. ולכך יש לו תג בראשו
 (בצד הפתח הקטן. רש"י ותוס'. ולפר"ת בצד ימין), שאם חוזר בו הקב"ה קושר לו כתר.
 העולם הבא נברא ב-י' מפני שהצדיקים שבו מועטים. ומפני כן ראשו כפוף – שראשיהם כפופים (מבושה)
 מפני שמעשיהם אינם דומים זה לזה.

גגה של ח' מחוטרת, כלומר חי הוא ברומו של עולם.
 פרש"י: רגלה השמאלית מוגבהת מגגה. והוא מלשון 'חותר' – מקל (ראשונים). ור"ת פרש שיש
 באמצע גגה כמין חטורת הגמל. י"א חטורת גבוהה וי"א משופעת מעט. י"א חלולה ויש
 אומרים מלאה.
 וכתבו ראשונים (סמ"ק ועוד. ע' י"ד רעד) שטוב לעשות שניהם, חטורת ומקל, לצאת ידי שני
 הפירושים. ובכתב ספרדי אין עושים חטורת.

נא. א. מה דינה של אות בתפלין ובמזוזות, אשר נוגעת בחברתה? ומה דינה של אות המופסקת ע"י נקב?

ב. אלו אותיות הצריכות זיוגין מוזכרות בסוגיתנו?

ג. מה דינו של ספר תורה שנמצאות בו טעויות רבות?

א. אות הנוגעת בחברתה, היות שאינה מוקפת גויל פוסלת את הכל.
 ניקב תוכה של אות ה' – כשרה. (לפירוש אחד ברש"י הכוונה לרגל שבפנים. ולפירוש שני – החלק
 שבתוכה). ירכה (הימנית) – אם נשתייר בה כשיעור אות קטנה (אות י' עם קוצה. פוסקים) – כשרה, ואם
 לאו – פסולה.
 נקב המפסיק באות ו' – מראים לתינוק דלא חכים (המבין לפי הקשר הדברים) ולא טפש (שאינו יודע
 לקרוא אלא אות שלמה); אם קוראה ו' – כשר, ואם לאו – פסול.
 מדובר שיש בה יותר ממלא אות י', שאם לא כן – פסולה (מפרשים).

ב. שבע אותיות צריכות שלשה זיוגין: שעטנ"ז ג"ץ (ובכלל זה ה' ו-צ').

א. יש אומרים ששלשת התגין ממעל לאות ובמיושר כלפי מעלה. וי"א שנוטים לצדדים, זה לימין
 וזה לשמאל, והאמצעי – מיושר למעלה. וי"א ששני תגין למעלה, מימין ומשמאל, ועוד
 אחד משמאל לכיוון מטה. (ערש"י ותוס'). ועושים אותם כעין אות זי"ן קטנה ודקה. ויש סוברים
 שהתגין אינם בצורת אות זי"ן קטנה.

ב. יש מפרשים מה שאמרו שצריכות זיוגין היינו בגוף האותיות, שיהיו להן קרבנות וזויות בראשן,
 שהראש יהא מרובע מכל הצדדים (ע' מרדכי הלכות קטנות תתקנ"ג; או"ח לו; חו"א או"ח ט, א).

וכן לאות ה' עושים תג בראשה.

לפרש"י בסוף האות, בשמאלה. ולפרוש ר"ת בימין.

ג. ספר תורה שיש בו שלש טעויות בכל דף ודף – יתקן. ארבע – ייגנו. כן שנינו בברייתא. והשיבו על דברי רב שאמר שנים יתקן שלש יגנו. ואם יש בו דף אחד שלם, שאין בו ארבע טעויות (רב יוסף) – מצייל את הספר כולו מגניזה, ובלבד שרוב הספר כתוב כראוי.
וכל זה אמור בחסרות, שע"י תיקוניו הרבים ייראה כמנומר, אבל ביתרות – אין חשש.
יש שכתבו שאותיות יתרות אינן פוסלות בס"ת, והתוס' דחו זאת. וגם לפי דעה זו – דוקא בס"ת אך לא במוזוות. (ע' בשו"ת אג"מ יו"ד ח"ב קמ. אך בספר המנהיג (הל' תפלין נוסח ב) ששם מפורשת שיטה זו, מובא זאת אף לענין תפלין ומוזוות, שאין להושי ליתירות).

דף ל

נב. א. היכן יש לגמור כתיבת ספר תורה וחומשים, בסוף הדף והשורה או באמצעם?
ב. שמונה פסוקים אחרונים שבתורה – מי כתבם? ובמה נשתנו בקריאתם בציבור?
ג. מצות כתיבת ס"ת – האם מתקיימת רק בכתיבת הספר כולו, או אף בהגהתו, או גם בקניית הספר?
ד. מה גודלם של היריעות והדפים שבספר תורה?
ה. מהם שיעורי הגליון שמסביב לכתב? מהו הריח שבין שיטה לשיטה, בין תיבה לתיבה, ובין אות לאות?
ו. האם רשאי להקטין את הכתב לצורך הנחת רווחים?
ז. הכותב את הספר, האם מותר לו לצאת מן השורה?
ח. הטועה בכתיבת השם – כיצד יעשה?

א. יש לגמור את כתיבת ספר התורה בסוף הדף ולא באמצעו, ובאמצע השיטה דוקא. כן מסקנת ההלכה, כרב אשי. ויהא מקצר ועולה, או יעשה אפילו שורות קצרות מאד, ובלבד שיגמור בסוף הדף. ורבנן אמרו 'אף באמצע השיטה'. (רש"י פרש שיטתם שיכול לגמור אף באמצע הדף [כשגומר באמצע שיטה. ע' הגהות הב"ח על הרי"ף]. ושאר מפרשים: שיכול לגמור גם בסוף השיטה [אבל באמצע הדף לא]).
סיום שאר החומשים כשנכתבים לבדם או חומשים שבספר תורה – גומר אפילו באמצע הדף.

ב. לדברי רבי יהודה / רבי נחמיה, יהושע בן נון כתב שמונה פסוקים. ולדברי רבי שמעון משה כתבם בדמע עפ"י ה'.

אותם פסוקים, היחיד קורא אותם.

רש"י: אין מחלקים אותם לשני עולים. הר' משולם: שלא יקרא עמו שליח ציבור. וי"מ: שאין צורך במנין אנשים לקריאתה. וי"מ: שקורא אותם אדם אחר, לא זה שקרא את הפסוקים הקודמים (עפ"י ראשונים).

ג. הקונה ספר תורה, כחוטף מצוה מן השוק.

הרבה פוסקים נקטו שקיים מצוה אלא שלא מן המוכר. וי"א שלא קיים. והוא הדין במקבל מתנה.

הכותב ס"ת – מעלה עליו הכתוב כאילו קבלו מהר סיני. אמר רב ששת: אם הגיה אפילו אות אחת – כאילו כתבו.

אף לוקח שהגיה, אינו נחשב כחוטף מצוה אלא מעלים עליו כאילו כתבו, כיון ששהה אצל חברו בעבירה מפני שאינו מוגה. עתוס'.